

ABSZTRAKTOK

1956 és a szocializmus: válság és újragondolás konferencia, Eger

2016. szeptember 8–10.

Jobst Ágnes

Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára

jobst@abtl.hu

„Ha történetesen Csepregen robbanna ki ilyen forradalom...”

A magyar társadalom szerkezetének drasztikus átalakítása 1945 után komoly feszültséget gerjesztett, amely a helyi közösségeket kezdettől szembefordította a kommunista diktatúrával. A nyugat-magyarországi Csepreg községben az 1950-es évtized fordulóján fogalmazódott meg a rendszer mielőbbi megváltoztatásának szükségessége. Az 1951-ben leleplezett ún. „Csepregi fegyveres összeesküvés” kapcsán hetven ember került az állambiztonsági szervek látókörébe, közülük huszonnégyet tartóztattak le. Az ügy érdekessége, hogy különböző társadalmi csoportokhoz tartozó személyek: kulákok, iparosok, papok és zenészek, sőt a fegyveres testületek tagjai, határőrök és rendőrök is kerültek a vádlottak padjára. Mindez azt jelzi, hogy társadalmi hovatartozástól függetlenül a hatalom kíméletlensége a falu egészét az új rendszer ellen fordította. Előadásomban arra hívom fel a figyelmet, hogy a vidéki ellenállás történeteinek narratíváiban központi szerepet játszó birtokviszonyok átrendezésén túl számos más tényező is közrejátszott a széleskörű ellenállás kibontakozásában. Egyfelől azt vizsgálom, hogy az új hatalom intoleranciája milyen közösségi értékeket sértett, más részről azt szeretném bemutatni, hogy a helyi közösség milyen formában adott hangot felháborodásának.

Galambos István

Nemzeti Emlékezet Bizottsága Hivatala, Kutatási Osztály

istvan.galambos@neb.hu

A proletárdiktatúrával szembeni ellenállás formái és példái Várpalotán 1945 és 1956 között

Várpalota a hazai szocialista iparvárosok egyik iskolapéldája, amely az első hazai proletárdiktatúra budapesti kikiáltásának 26. évfordulóján, 1945. március 21-én került szovjet megszállás alá és ezzel megindult a településen a második proletárdiktatúra kiépülése. A XIX. század végétől folytatott bányászatnak és a péti kőolajüzemeknek köszönhetően a szocialista iparosítás nem volt előzmények nélküli, a településen már a második világháború végén több iparág volt jelen, melyek közül a bányászat és a vegyipar a későbbi három, illetve ötéves terv súlyponti ágazatainak számítottak. A település kiemelt színtere volt a szocializmus építésének és mind gazdasági, mind pedig politikai szempontból egyik iskolapéldája lett a második hazai proletárdiktatúra működésének.

A diktatúra egyre nyilvánvalóbbá vált a településen élők számára, a régi, palotai gazdálkodó famíliákat a kötelező beadás, a koholt vádakkal („izgatás”, „közellátás veszélyeztetése”) történő perbe fogás, a munkásokat pedig a meg nem fizetett, de elvárt ingyenmunka („tervtúlteljesítés”, „békekölcsön”), illetve időnként „szabotázs” vádak sújtották. A település lakossága néhány év alatt a többszörösére nőtt, sokaknak már munkásszállás sem jutott, így sebtében felhúzott „barakkokban” laktak. A proletárdiktatúra néhány személynél tudatos ellenállást, néhánynál akaratlan szembenállást, a helyi társadalom szélesebb rétegében pedig általános elégedetlenséget eredményezett, mindez végül az 1956-os forradalom történéseiben mutatkozott meg.

ABSZTRAKTOK

**1956 és a szocializmus: válság és újragondolás konferencia, Eger
2016. szeptember 8–10.**

Hajagos Csaba
Kecskeméti Katona József Múzeum
hajagos.csaba@kkjm.hu

„Néma disznótor” az éj leple alatt Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyében. Kiskapuk keresése vidéken 1947-1950 között

A referátum annak bemutatására vállalkozik – a Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye Kiskunfélegyházi Járására vonatkozó közgyűjteményi kutatások alapján –, hogy 1950 és 1956 között milyen társadalmi gyakorlatok határozták meg a vidéken élő emberek életmódját, hogyan próbáltak érvényesülni a kommunista diktatúrának a parasztság kizsigerezésére irányuló tevékenysége ellenére is.

A Bács-Kiskun Megyei Bíróság számtalan esetben tárgyalt a közellátás veszélyeztetés érdekében elkövetett "bűncselekmények" kapcsán "feketevágás"-ra vonatkozó ügyeket. Az eljárások nagy százalékában a bíróság pénzbüntetéssel vagy szabadságvesztéssel sújtotta a beidézett felet. A kommunista diktatúra megfélemlítésre irányuló politikája ellenére így is többen próbálkoztak az élelmiszer beszerzésének más, a diktatúra szempontjából "tiltott" módzataival. Ennek a gyakorlatnak köszönhetően terjedhetett el a magyar társadalomban a Rákosi diktatúra alatt az éj leple alatt végrehajtott sertésvágás cselekményének negatív töltettel felruházott jelentése.

A kutatások kapcsán egyértelműen kijelenthető, hogy az 1956-os események kapcsán a Bács-Kiskun megyei települések aktivitását egyértelműen meghatározta a begyűjtés és a beszolgáltatás rendszerének "kiszolgálhatatlansága." Így nem csodálkozhatunk azon, hogy a parasztság, a 11 év alatt felgyülemlett feszültség következtében 1956-ra mintegy vulkánként kitörve kívánta magáról lerázni a rabság láncait.